

Grækenlands forhold til de øvrige EU-lande er tæt på at styrte sammen under den truende udsigt til landets finansielle kollaps.

Udland side 5,
Debat side 10

FOTO: SCANPIX

Lev livet – også som pensionist, med eller uden sygdom. Det mener den 76-årige trompetist, sanger, komponist og tekstforfatter Valdemar Rasmussen.

Seniorliv side 9

FOTO: LEIF TUXEN

Læs også i dag

- **Udland:** Det britiske magasin The Economist har indledt en kampagne for aktiv dødsbistand og retten til at dø **side 4**
- **Kultur:** Musiksælget i Danmark er for andet år i træk steget. Det er streamingtjenesterne, der står bag et boom i digital musik **side 7**

Denne side er redigeret af Poul Nielsen

Fortidens menneskeliv bliver synligt fra oven

Pionerprojekt: Efter fire år afsluttes første etape af den første store satsning på luftarkæologi i Danmark. Nu gælder det den østlige del af landet

AF JØRGEN STEENS
indland@k.dk

“Når vi flyver hen over en gul kornmark og ser sporene efter jernalderbøndernes langhuse, brøndene på gårdspladserne, og hegnene, der omgav gårdene, så er det, som om en varm sommerhilsen fra de mennesker, der boede her engang, blaffer til os i kornet.

Det føles, som fortidens mennesker stadig er usynligt til stede i landskabet.”

Arkæolog og museumsinspektør Lis Helles Olesen bliver poetisk og varm i stemmen, når hun – med ord fra hendes og kollegaen Esben Schlosser Mauritsens nyudgivelse, “Luftarkæologi i Danmark” – fortæller om sine flyveture til fortiden. Bogen, der

er på over 400 sider med et væld af nye luftfotos, markerer afslutningen på de første fire år af Holstebro Museums projekt, “Fortiden set fra himlen – Luftarkæologi i Danmark”.

Projektet er den første store satsning på luftarkæologi i Danmark, hvis første etape omfatter flyvninger over Jylland og Fyn. Med over fem

millioner kroner bevilget fra Kulturministeriet, Kulturstyrelsen, Holstebro Kommune og fonde er projektet sikret en fortsættelse i endnu fire år, så man er nu i fuld gang med anden etape, hvor fortiden i det østlige Danmark skal af søges fra luften.

Umiddelbart kan det lyde som en selvmodsigelse, at

fortiden kan opdages fra et lille fly, der drøner hen over landskabet i 300 meters højde med 150 kilometer i timen, men hæver vi os op fra jorden og får overblik, begynder mønstre fra fortidens aktiviteter – bygninger, veje, voldanlæg, diger og grøfter – at aftegne sig som “skygger” eller farveforskelle i jordbund og afgrøder.

Det opdagede piloterne under Første Verdenskrig, men allerede i 1906 tog man i England det første luftfoto af et arkæologisk objekt. Stonehenge blev fotograferet fra en luftballon, og billedet afslørede spor i jorden af anlæg, man ikke havde kendt tidligere.

I England er der på Cambridge University et helt insti-

tut, der beskæftiger sig med luftarkæologi, men også i andre europæiske lande er man på dette felt længere fremme end Danmark, hvor luftarkæologien har haft vanskeligt ved at få fodfæste. Lis Helles Olesen, museumsinspektør på Holstebro Museum siden 1986, er her en af pionererne. I 2002 udgav hun sammen med sin mand, Palle Eriksen,

arkæolog og museumsinspektør på Ringkøbing Museum, den første bog om luftarkæologi i Danmark, “Fortiden set fra himlen”, baseret på flyvninger og fotos over Holstebro og Ringkøbing.

FORTSÆTTER PÅ SIDE 2

suklf skin care • Jane Iredale • John Masters Organics • Logona m. fl.

ansigtsløft uden kemi*

*100% uden syntetiske stoffer

Valgt som **Nr. 1** af pure shops kunder

● fugter
● anti-age
● reparerer

Butik: Grønnegade 36 • København K • Tlf. 33 17 00 70
Webshop: pureshop.dk • Fragtfrit over 500 kr. • GRATIS GAVE

Motion & Kultur

30. august til 5. september

Et højskolekursus for aktive modne mennesker, der ønsker inspiration til at vedligeholde formen eller komme i gang med nye motionsformer. Vi udbyder tre formiddagsaktiviteter:

- 1) Let motion og vandaktiviteter
- 2) Cykelture til sønderjyske seværdigheder
- 3) Vandreture i det sønderjyske landskab

Udover idrætten er der foredrag, udflugter, sang og samvær.

Læs meget mere på www.ihs.dk

IDRÆTSHØJSKOLEN SØNDERBORG

Støt hver måned Red liv hver dag

Giv et fast bidrag hver måned på rodekors.dk/fast

Skriv til Kristeligt Dagblad, hvis du opdager faktuelle fejl og mangler i avisens journalistik. Vi bestræber os på at behandle alle henvendelser hurtigt. klager@k.dk

Læs mere om avisens behandling af klager på k.dk/klager

Kristeligt Dagblad på nettet
www.k.dk
www.kristendom.dk
www.religion.dk
www.etik.dk
www.kirku.dk
www.foretragslisten.dk
www.pilgrimsvandring.dk
www.mindet.dk
www.bogbasen.dk

Citater fra avisen
Artikler i Kristeligt Dagblad må gerne citeres, hvis det sker inden for citatreglerne med angivelse af Kristeligt Dagblad som kilde. Erhvervspressen må af og til citere artikler og andre illustrationer samt annoncer i Kristeligt Dagblad.

Kristeligt Dagblad er trykt på FSC-certificeret papir, der støtter bæredygtigt skovbrug verden over.

... Fortidens menneskeliv bliver synligt fra oven

FORTSAT FRA FORSIDEN

Den nye udgivelse er også resultat af et samarbejde mellem museerne, idet Esben Schlosser Mauritsen er museumsinspektør og arkæolog ved Ringkøbing-Skjern Museum. Flere andre museer har bidraget økonomisk.

Med den nye satsning har luftarkæologien endelig fået et dansk gennembrud, og det har resulteret i bunkevis af nye fund.

“For det er jo noget af det fascinerende, at vi nu fra luften finder spor af så meget, vi ikke tidligere har været klar over gemte sig i undergrunden,” fortæller Lis Helles Olesen, og det har ændret på de hidtidige opfattelser af fortidens Danmark.

I løbet af de første fire år –

fra 2008 til 2012 – er der kortlagt 745 lokaliteter med forhistoriske eller historiske anlæg. På mange lokaliteter er der spor af flere anlæg, fordi skiftende slægter har afløst hinanden op gennem århundrederne.

Lis Helles Olesen: “I modsætning til traditionelle udgravninger giver luftarkæologien os et enestående overblik og en ny forståelse af, hvordan fortidens mennesker har udnyttet landskabet. Billederne viser, at der flere steder har været tættere bebygget, end vi hidtil har regnet med, og dokumenterer, hvordan skiftende slægter kan være flyttet rundt inden for det samme mindre område gennem 1000 år, fra jernalderen og op til middelalderen.”

Fundene, som projektet har kortlagt spor af, går tilbage

til stenalderen, men der er flest fra bronze- og jernalder, vikingetiden og frem til middelalderen: Voldsteder, spor af veje, dæmninger, grøfter, hustomter og det karakteristiske skakterede mønster af oldtidsagre, som stadig kan ses gennem senere århundreders jord- og kulturlag, når man kommer op i luften og lidt på afstand.

Desuden, naturligvis, spor fra nyere tid, som for eksempel tyskernes befæstningsanlæg fra Anden Verdenskrig.

Mange af fundene er gjort ved fortidens afgørende samfærdselsveje, åer og vandløb, og omkring middelalderkirkerne, hvor der er ofte har været en tidligere trækirke. Blandt de mere spektakulære fund er et hidtil ukendt voldanlæg ved Dannevirke i Slesvig, og spor af en nu helt forsvundet middelalderby ved

herregården Rysensteen i Nordvestjylland.

“Måske er indbyggerne bukket under for den sorte død, der hærgede midt i 1300-tallet, eller måske har herremanden nedlagt den. Det ved vi ikke,” fortæller Lis Helles Olesen.

Luftarkæologien benævnes også “ikke-destruktiv arkæologi”, fordi metoden – i modsætning til udgravninger – ikke ødelægger kulturlag, og dermed ikke vanskeliggør fremtidige undersøgelser, påpeger Lis Helles Olesen. Samtidig kan “skyggerne fra fortiden” måske være den sidste hilsen fra en fortid, hvor sporene hastigt står i fare for at forsvinde.

At Holstebro Museums projekt overhovedet kom igang, skyldes blandt andet et ønske om at få registreret forti-

SÅDAN SÆTTER FORTIDEN SPOR

► **Grundlæggende** for luftarkæologien er forskellige typer af spor, som kan ses fra luften i afgrøder og jordoverflade. I en god, tør sommer vil afgrøderne fugtreserve i pløjejordens gradvist blive brugt op, og planten vil derfor sende rødderne dybere ned i jagen på vand, som de finder de steder, hvor der har været gravet før. Derved opstår der et mønster af fortidens bygninger og anlæg, som – modsat – også kan opstå, hvis et eller andet uigennemtrængeligt i undergrunden hæmmer planternes rodvækst.

► **Lis Helles Olesen** og Esben Schlosser Mauritsen har brugt over 200 flyvetimer på projektet. Foruden luftfotografi er nogle områder blevet afsøgt med laserscanning, hvor man kan afdække fortidens aktivitet ved hjælp af højdeforskelle i landskabet.

► **Brugen af laserscanning** er eksploderet gennem de seneste 10 år og betyder, at man selv i meget tæt nåletræsbevoksning – som i jyske plantager – kan få et overblik over fortidens anlæg i skovbunden.

“LUFTARKÆOLOGI I DANMARK” ER PÅ 416 SIDER, RIGT ILLUSTRERET MED LUFTFOTOS M.V. HOLSTEBRO MUSEUM, 350 KR. PLUS PORTO.

den, mens sporene stadig er der, for den arkæologiske kulturarv er til stadighed truet af nye bygninger, nyanlæg og opdyrkning.

Som det konstateres i bogen: “Alt kan ikke beskyttes, og alt skal ikke udgraves – men nedslidningen fortsætter støt og roligt, og en skønne dag er de fleste spor væk.”

Lis Helles Olesen og Esben Schlosser Mauritsen peger på, at luftarkæologiens billeder danner grundlag for udvælgelse og bevarelse af værdifulde danske fortidsminderområder, og derved bidrager til at beskytte den truede arkæologiske kulturarv – så vidt muligt ved anvendelse af “ikke-ødelæggende undersøgelsesmetoder” – som Danmark sammen med 38 andre lande har forpligtet sig til i Maltakonventionen fra 1992.